

Tù zelene livade, po katerih rastejo mnogoverstne lepe cvetlice (posebno serčna in čedna bela „*parnassia palustris*“), ondi rumene njive, ktere nosijo polno klasje; tù lepi pašniki, ondi gosti logi, vse, vse je tako krasno, tako veličastno! Tù jedno selo, tam posamesna hišica, tù bela cerkva, ondi sivi grad! Kaj še hočeš več viditi?

Tukaj, kjer se sedaj dol in log čredita, kodar cerkve, gradi in hiše stojé, pravi pravlica, je nekadaj jezzero stalo in še den denešnji prepevajo deklice pesmico, ktera to pripoveduje. Tù je tudi svoje dni ošaben Turk s svojim peklenskim mesarenjem razsajal; tù je kraj, kjer je v srednjem veku dosti vitezov gradove stavilo. Vendar plava velika temota nad onimi časi in le tù pa tam se nekoliko razjasnuje. Den denešnji je pa tako lepo živo vse in prijetno da nič bolje! Proti vzhodno-severni strani za smrekovim in hojkovim gozdom stoji grič in na njem grajšina, kateri Nemci pravijo „*Eggenstein*“, Slovenci pa „*Gorica*.“

Tù hočemo začeti in vse kraje v tej dolinici enako pregledati. Čedna grajščinica je, ktero obdajajo po jedni, levi strani majhen log, nizki griči in sèm ter tjà kmečke hiše. Zadej se dvigujejo večji hribi proti sinjemu oboku, med katerimi je *Radolč* najvišji; na desni strani se vidi *Kozjak* s svojim pečovjem, za katerim je znamenita „*Huda luknja*.“ Proti zahodu pa se ji odpré polje, ktero merzla *Paka*, majhen potok, ki se vedno bolj narašča, kakor srebern trak prepasuje. Ta grajščina je še le v poznejih časih sozidana bila in je sedaj v oblasti grofa *M. Bisingen-a*. Nekdanja „*Gorica*“ pa je stala na bližnjem hribu, kjer razvaline proti oblakom kipé. Marsiktere pripovedke sem že čul od tega razrušenega grada, pa so večidel le pravlice. Če se ne motim, sem jih lani šopek „*Novicam*“ podal. Historično resnično pa je, da so ga vitezi z imenom „*Eggenstein*“ nekdaj postavili in tudi dolgo v oblasti imeli in še okoli 1322. leta živeli. Zadnji tega rodú *Boštjan Eggensteinski* je 1473. leta v turški sužnosti do smerti ranjen umerl. 1334. leta najdemo ta grad v rokah *Miroslava Sanečk*ega in pozneje je bil lastnina celjskih pokneženih grofov. Za temi je še imel mnogo gospodarjev, dokler se ni v razsip spremenil. Denešnja razvalina je večidel tudi že zginila; le malo pečovja še stoji.

Blizo tega kraja samo eno malo nižje proti zahodni strani še stoji stolp z revno streho nekdanjega šaleškega grada in oznanuje, da tudi terdo zidovje pahne čas v prepad minljivosti. Tù so bivali svoje dni vitezi z enakim imenom. Okoli leta 1320 je živel *Niko Šaleški*, ki je *Šalek Otonu Eggensteinskemu* prodal, poslej so ga pa tudi celjski grofi imeli. Vitezi šaleški pa se še pozneje nahajajo. Sedaj je ta razvalina v vitez *Gadollovi* lastnini.

Pod razvalino stoji pri cesti, ktera na Slovenski gradec peljá, *Šaleška vas*, ki precej hiš ima in pod *Šmarško* faro spada. Od tod je pol četertinke ure hoda do *Valenja*. *Valenje* je terzič s kakimi 30 hišami in 300 prebivavci; ima čedno cerkvico sv. *Matere Božje*, v kateri je posebno oltar lep in znamenit. Ona je v precej starem času sozidana bila. Pred letom je še bila podružnica skalske, sedaj pa je *Šmarške* fare. Tudi poštna postaja je tù med *Celjem*, *Šostajnom* in *Slovenskim gradcom*. *Valenje* stoji lepo pri *Paki* in se proti jugu na hribček naslanja, ki je precej sterm, okoli in okoli z goščavo obdán in na njem stoji ponosno starodavni lep grad *Valenjski*. Terd in močan je moral nekdaj biti ta grad, da je dvakrat se zoperstavil turški sili. Plenili in požigali, podirali in ropali so namreč ti neverniki 1643. leta v tem kraji, pa vendar jim ni obveljalo svoj polomesec in konjski rep tù postaviti. Zapodili so jih. Pred nekoliko leti se je našlo več vozov mertvaških kostí v zemlji pri gradu, ki menda od te obsede izvirajo. Trudil sem se več o tem gradu pozvediti, pa akoravno sem iz starih pisem, ktere sem v roke dobil, močno prah pihal in brisal, vendar nisem mogel ničesar znamenitega in za-

nimivega v njih najti. Večji del starinskih pisem od tega gradu je v ptujih rokah. Pripoveduje pa se o tem gradu, kakor skoro o vsakem mnogo praznih pravlic. Grad je prišel nedavno iz lastnine verlega gospoda grofa *Hubert d'Harnoncourta* v druge roke. Akoravno je *Valenje* majhen, skoro najmanjši terg, najdeš tù vendar mnogoverstne rokodelce: klobučarja in sedlarja, mizarja in čevljarja, krojača in kovača itd., ki so prav izurjeni.

Jezik slovenski po in okoli *Valenja* je nekoliko drugačen, kakor na pr. po *Savinski dolini*. Govoré namreč bolj počasno in široko in imajo svoj „što, šta“, ali pa „šet, šeta, šeto“; na pr. „šta krava, što tele, šetovino“ itd. Vendar za prašavni „kaj?“ nikoli ne rabijo „što.“ Vidi se tudi tù, da v vsakem selu skoro drugo podnarečje govorijo. Dostikrat sem poslušal, kako so popevali ljudje pri veselicaх pesem, ktera se tako-le začne:

„Vesela je skalska dolina,
Je polna veselja in vina;
Kdor hoče veselo živeti,
Ta mora v *Valenje* *) zleteti“ itd.
(Konec sledí.)

Ogled po svetu.

Kteri narod je najbolj izobražen v Evropi?

(Svobodno po ilirskem).

Vprašanje le-to je tako važno, da si človek skoraj ne upa dati odgovora na-nj. Mi Slovenci in sploh Slovani naj bi se pač ne podstopili ziniti od tega, da se med perve štejem. Kaj bomo mi, ki nas svet še tako rad pita z „barbari!“ — *Al Anglež Buckle* v svoji knjigi „*History of civilisation*“ („povest izobraženosti“) nekako napeljuje tako vodo na naš mlin, da bi misli naše postale kmalo res „visokoleteče.“ Poslušajmo: V svoji povesti navaja Anglež med drugim tudi število samomorov v novejših časih ter dokazuje, „da kolikor več je med svetom izobraženosti, toliko več je tudi samomorov.“ — Je li omika ali izobraženost tega kriva ali ne, si mi terditi in razsoditi ne upamo; al kaže se, da bi vendar le utegnilo temu biti tako. V 5 letih (od 1852 do 1856) se je v zedinjenih angleških deržavah (ondi, kjer se toliko hrusta in vpije o omiki) samomorno končalo 5416 ljudi, namreč 3886 možkih in 1519 žensk, tedaj čez 1000 leto in dan. — Mi Jugoslaveni („divji narod“, se vé da!) navadno čakamo, da nas smert sama pokosí. Je li več junaštva treba k temu, poterpežljivo terpeti muogotere nadloge življenja ali pa zapoditi si kuglo v mozgane, tega mi ne bomo ogibali tukaj, ker odgovor na to vprašanje je lohak; da pa je vkljub vse nam od mnogih strani očitane sirovosti vendar več močnodušnosti in več svete vere med nami, kakor marsikje drugje, spričujejo nam ravno oni redki primerljeji samomorov med nami. Gledé na toliko žalostni sad omike — ako se samomori po Angleževih besedah res za kaj tacega ceniti smejo — naj nam tedaj clo nič ne bodi žal, da nismo tako izobraženi kakor Angleži, ki se čislajo za pervake, ali Francozi, ki tudi hočejo biti prvi, ali pa Nemci in Italijani in vsi ostali drugi, ki menijo, da nosijo zvonec omike. Otacih okoljšinah in napredkih izobraženosti le ostanimo ponizno zadaj in poterpimo! — saj stoji pisano: „pervi bodo poslednji, in poslednji bodo prvi!“ *Jos. Levičnik.*

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Gradca. 29. nov. zjutraj je prejel v poslednjih „*Novicah*“ omenjeni hudodelec plačilo svoje hudobije na kolu. Težko bi si bil kdo mislil, da v takem grozovitem hudodelniku, kakor je bil ta, je tičalo tako babje serce. Ko so mu brali sodbo, je začel izperva vekati, potem pa

*) Tù se imenuje kraj, kjer se pesmica popeva.

razsajati in preklinjati, da je bilo gerdo. V nedeljo se je vendar dal spovedati; ko je prišel drugi dan po maši rabelj k njemu, se je vedel tako plašno, da pričujoči niso vedili, ali bi se smejali ali ga milovali. Tako je rekel rabeljnu: „Gospod, pustite mi življenje; saj nisem nič drugega pregrešil, kakor samo dve ženski sem umoril!“ Ravno tako je tudi še prosil, na kolena padel in rabeljna božal, naj ga ne obesi, ko je že pod kolom stal. Ko je vidil, da vse nič več ne pomaga, je začel zopet na ves glas razsajati in preklinjati, dokler ni na vislicah omolknil in duša njegova šla na uni svet po plačilo!

Iz dolnjega Štajarja 29. nov. — Vино iz zmerznjenega grojzdja je precej belo in pa sladko kakor med, al vinskega okusa nima. Težko tedaj, da bi se čez leto in dan obdržalo. Zatega voljo zdaj boljši vinski kupci, kakor na priliko, iz gornjega Štajarja, ne segajo po totem vinu, in ker se mešanja bojijo v takih krajih, kjer je omenjena nesreča noprade zadela, grejo raji kam drugam po novo vino, in zatega voljo je res za nekatere vinorejce škoda tolikanj večja, ker čeravno niso poštenega svojega vina zmešali s zmerzlincom, se jih vendar kupci ogibujejo, boječi se, da bi okanjeni ne bili. Nekteri še le danes — en dan pred sv. Andrejem — berejo. Morebiti jo bojo bolje opravili kot uni, ki so zmerznjeno grojzdje prehitro in nenaravno otajali. Fr. Verbnjak.

Iz Koroškega. Terda zima z vsemi svojimi nasledki terka na vrata. Blagor mu, komur se je ni treba bati! Al v naših dolinah in gorah trepečejo serca pred njo in zdihujejo žalostno v prihodnje dni. Sto in sto pridnih rok, ktere so mnogo let v fužinah in rudnikih živež imele, mora zdaj počivati. Ne vemo, ali se res ne plača, še dalje železo in jeklo izdelovati, — to pa vemo in slišimo iz vseh krajev dežele, da spušajo posestniki fužin po versti svoje delavce; čez 700 jih je brez zaslužka in do novega leta jih bo gotovo čez 1000. 1. t. m. so šli poslanci iz Celovca na Dunaj presvitlega cesarja prositi, naj bi dosedanje colne postave vprihodnje popolnoma še veljale in se odvernile vsaka nova prenarredba, če ne, ni pomoči za koroško fužinstvo. Ob enem bojo ti poslanci tudi prosili, naj bi se družbi, ki je kupila avstrijske železnice, tudi naložilo to, da mora napol že izdelano železnico v Celovec do leta 1861 popolnoma doveršiti, do leta 1868 pa jo do Briksena v Tirolih dodelati.

Iz Zagreba. Iz „Gosp. lista“ pozvedamo, da tudi njegov vrednik, slavni gosp. Šulek, želi kakor vrednik našega lista in iz ravno tistega namena zvediti narodne imena dobrih in strupenih gob ali gliv, in kakor mi tako tudi on vabi rodoljube, naj pritekó v pomoč, da se doverši pravo narodno umenstvo in po naročilu vis. ministerstva izdela knjiga za šole naše. Sopot nam je to dokaz, koliko dela nas še čaka na različnem slovstvenem polji našem, kterege je na vse strani še toliko čisto neobdelanega! „Hic rodus, hic salta“, komur je res mar za korist domovine!

Iz Ljubljane. * Ne kaže se prazen stari pregovor, ki pravi, „če je led pred sv. Martinom, je povodinj še pred Božičem.“ Povodnje ni ravno še, pa malo manjka, da ne; dan na dan je dolgo deževalo. Kerznanji so pa letošnjim vsem Svetim kaj hvaležni; prodali so perve dni tega mesca sila veliko kožuhovine; vsak je segel takrat po nji, ki ima zdaj kožuh za pečjó. Ker danes ravno od vremena govorimo, naj povémo še to, kar smo zavolj toče letos na Krajskem iz popolnoma verjetnih rok zvedili. 19 dni je bilo letos s točo; prva toča je bila 7. maja, ki je v Vipavi v 4 soseskah, v novomeškem kantonu pa v 8 soseskah veliko škodo napravila, v vipavskih soseskah pri sadju in na terti, v novomeških pa tudi na polji, ktere je vdrugič 2. rožnika pobila; v metliškem kantonu je 11. majnika zadela 3 soseske hudo

in jim vzela obilo žita, korenstva, sočivja, sadja in vina; — 14. rožnika sta terpela ložki in podberdski kanton veliko, in poslednji spet 3. malega serpana; — 2. dan malega serpana je zadela 4 soseske verhniskega kantona dosti hudo; — 4. dan malega serpana je razsajala v mokronoškem kantonu v 7 soseskah hudo; — 4. dan malega serpana je terpela čatežka okolica veliko. Sploh je dolensko stran letos toča največkrat zadela; Gorencom pa tudi Notrajncom je letos precej prizanesla, ker le v krajskem in v loškem kantonu so bile 3 soseske nekoliko poškodovane, — v bistriškem, planinskem in pa idrijskem kantonu pa 6 sosesk; vendar je v Harijah bistriškega kantona veliko škodo napravila. Največ toče je bilo mesca malega serpana (julija), in sicer 2., 3., 4., 11., 16., 17., 20., 23., in pa mesca velikega serpana (avgusta), in sicer 7., 10., 17., 20. in 29. dan. Pozneje je ni bilo nikjer več. — Cukrarnica je že pod streho; mojstra Denis in Košir sta v pravem času doveršila kar sta obljubila. Ker ravno od tesarstva govorimo, naj tudi povemo, da našim bravcom dobroznani g. Juri Pajk se je odpovedal svojemu rokodelstvu, ktero je veliko let kot mestni tesarski mojster opravljal in si zaslužil ime posebno zvedenega in poštenega moža, zraven pa tudi iskrenega domoljuba, ker mnogo let je bil brez plačila učnik risanja v nedeljski šoli krajske obertnijske družbe. Gosp. Pajk se pečá zdaj le s kupčijo derv in s kmetijstvom, v katerem se ne derži starega kopita, ampak marljivo hiti s terjavami časa naprej. — Ljubljana je imela zmiraj generala kot višjega vojaškega komandanta; po novi prenarredbi ga bo zgubila kakor ga že tudi Celjovec več nima, in za višjega poveljnika bo le polkovnik (oberstar) ali pa major.

Iz Ljubljane. Presvitli cesar so izvolili sledeče prečastite gospode za častne korarje ljubljanskn: vipavskega tehanta Jurja Grabrijana, škofijskega kanclarja Gašperja Velkaverha in profesorja in doktorja bogoslovja Matija Leben-a.

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. „Oesterr. Korresp.“ piše, da cesarski uredniki od 1. novembra 1858 naprej ne bodo več plačevali deželnih in zemljišno-odveznih priklad; ako so jih pa za mesec november že odrajtali, se jim bodo povernile.

— Mačoh odjenjuje v sili, pa se nek razširjuje bolj po mestu in predmestjih.

Iz Milana. Pri nas cvetè že več časa kaj lepo kupčija z novimi peticami, ktere so dvajseticam od leta 1852 zlo podobne. Vredne so prav za prav le 14¹/₄ kr., skupujejo jih pa ljudje po 15 in 16 krajc. starega dnarja, da jih potem v turških deželah kot cesarske dvajsetice izdajajo in tako uganjajo veliko sleparijo, ktere pa bo menda kmali konec.

Iz Rusije. Poslednje dni mesca novembra je rusovski car Aleksander černogorskega škofa Nikanora pred se pustil.

— Kakor se sliši, bo šel car prihodnje leto v Pariz, kjer bo osem dni ostal. Iz Pariza pojde nek v London, tudi za osem dni. Pravijo, da bo car z vso veličastnostjo potoval in še le čez tri tedne se v Petrograd vernil. — Konstantin, brat cesarjev, se je čez Francozko podal v Sardinijo; menda je danes že v Turinu.

Iz Černe gore. Ko je bilo knezu Danilu povedano, da so posvetovanja zastran turško-černogorske meje dokončane, je ukazal zavoljo tega 21 krat s kanonami streliti, in naznanil je potem Černogorcom, da so meje čisto po njegovi volji uravnane.

Iz Italije. Iz Rima. V Rimu so nek več pisem vlovili, ktere izhajajo od francozkih izposlancov, da bi